

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU
4-7 EKİM 2017 - AMASYA

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU TARİH-DİL-KÜLTÜR-EDEBİYAT

4-7 EKİM 2017 • AMASYA

*INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON AMASYA
HISTORY-LANGUAGE-CULTURE-LITERATURE*

4-7 OCTOBER 2017 • AMASYA

BİLDİRİLER KİTABI

2. CİLT

(Edebiyat, Dil, Kültür)

AMASYA • 2017

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU
4-7 EKİM 2017 - AMASYA

ISBN: 987-605-4598-29-8

e-ISBN: 978-605-4598-28-1

BİLDİRİLER KİTABI 2. CİLT (Edebiyat, Dil, Kültür)

Birinci Basım: Aralık 2017

Uluslararası Amasya Sempozyumu Bildiriler Kitabındaki yazıların yasal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

Editörler:

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL
Yrd. Doç. Dr. Gürkan CEVGER
Arş. Gör. Aykut ÖZBAYRAKTAR
Arş. Gör. Mevlüt İLHAN

Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
İpekköy Yerleşkesi/Amasya
Telefon: 0(358) 242 16 13-14 / Faks: 0(358) 242 16 16

KIBATEK

(Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu) Yayınları

Konur Sokak 36/13, Kızılay-Ankara

kibatek@gmail.com www.kibatek.com.tr

Baskı ve Cilt: Başkent Klişe ve Matbaacılık, Bayındır Sokak 30/E,
Kızılay-Ankara

ULUSLARARASI AMASYA SEMPOZYUMU
4-7 EKİM 2017 - AMASYA

AMASYALI RIZÂYÎ MEHMED ALİ ÇELEBİ'YE AİT OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN MANZUM BİR İLMİHAL

A poetical catechism which is thought to belong to
Rızâyî Mehmed Ali Çelebi from Amasya

Arş. Gör. Şerife ÖRDEK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
serifeordek@nevsehir.edu.tr

Arş. Gör. Songül BAYDAR
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
songulbaydar@nevsehir.edu.tr

Özet

On yedinci yüzyıl şairlerinden olan Rızâyî Mehmed Ali Çelebi H. 1001 / M. 1592 yılında doğmuştur ve Amasyalıdır. Bayramzâdeler ailesine mensuptur. Konya kadısı iken vefat eden Biber Mehmed Efendi ile Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin kız kardeşinin en küçük oğludur. Kimi biyografik kaynakta ve yapılan çalışmalarda Rızâyî Mehmed Ali Çelebi'nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi verilmezken kimi kaynakta da şahsın Hısım Ali Çelebi ile karıştırıldığı dikkat çekmektedir.

Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda 06 Mil Yz A 3376 numarada kayıtlı olan 11 varaklık manzum bir İlmihal'in Rızâyî Mehmed Ali Çelebi'ye ait olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar eserleri arasında böyle bir risaleden söz edilmese de eserin 2a ve 11a numaralı sayfalarında Rızâyî mahlasının kullanıldığı görülmüştür.

Bu çalışmada şairin hayatı ve eserleri hakkında kısaca bilgi verildikten sonra katalog kayıtlarına göre Rızâyî Mehmed Ali Çelebi'ye ait olduğu düşünülen manzum İlmihal iç ve dış özelliklerinden bahsedilerek tanıtılmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: 17. Yüzyıl, Rızâyî, Amasya, İlmihal.

Abstract

Rızâyî Mehmed Ali Çelebi who was one of the seventeenth century poets was born in 1001 (the year of the hegira) / 1592 (christian era) and he was from Amasya. He was member of the family the Bayramzâdes. He was the youngest son of Biber Mehmed Effendi who died as Konya's muslim judge and sister of Shaykh al-islam Yahya Effendi. In some biographical sources no information is given about life of Rızâyî Mehmed Ali Çelebi, whereas in some other sources it is pointed out that mentioned person is confused with Hısım Ali Çelebi.

It is indicated that a catechism belongs to Rızâyî Mehmed Ali Çelebi which is registered in the number 06 Mil Yz A 3376 in manuscript collection of Ankara National Library. Despite the fact that such an epistle is not referred among his

works, it has seen that Rızâyî pseudonym is used in the 2a and 11a numbered pages.

In this study, information will be given about life and works of the poet briefly, poetic catechism which is thought to belong to Rızâyî Mehmed Ali Çelebi according to catalog registers, will be introduced by addressing to its inside and outside properties.

Keywords: 17th century, Rızâyî, Amasya, Catechism.

Giriş

İlim ve hâl kelimelerinin birleşmesinden oluşup sözlükte davranış-durum bilgisi anlamına gelen ilmihâl, İslam dininin kurallarını öğretmek için yazılmış olup her müslümanın inanç ve ibadete dair bilmesi ve yapması gereken kuralları ihtiva eder (Kelpetin, 2000: 139-141). Ayrıca “İlmihâl, Rabbine, kendine ve içinde yaşadığı toplum ve çevreye karşı sorumlulukları olan ve bunu yerine getirme gücüne sahip bulunan insanın, kendisinden beklenenleri yerine getirmesinde ona kılavuzluk etmeyi hedefleyen derli toplu bilgilerden ibarettir. Bu bilgiler hem dinî metinlerin doğrudan belirlemelerini hem de bu belirlemeler etrafında oluşan yorumları, tecrübe birikimlerini ve uzun dönemlerden süzülüp gelen dinî yaşayış geleneğini temsil eder” (Memduhoğlu, 2016: 23). Bu nedenle “ilmihâller, öncelikle inanç esasları ve ibadetleri, İslam’ın fert ve cemiyet hayatına dair ortaya koyduğu prensipleri, tavsiye, emir ve yasakları ile müslümanların tarih boyunca bu prensipler muvâcehesinde kazanmış oldukları örf-anane ve âdetlerini, bir de İslam âlimlerinin anlayış ve uygulamalarını ihtiva ettikleri için, müslüman bir ferdin baş ucundan eksik edemeyeceği en temel eserler mâhiyetindedir” (Kırkıl, 2006: 433-476).

İslamiyetin kabulüyle birlikte hareketlenen edebî hayatla tercüme veya telif yoluyla fıkıh, kelâm, tasavvuf, enbiyâ, kırk-yüz ve bin hadis tercümeleri, akaid ve dinî risâlelere dair pek çok manzum eser meydana getirilmiştir. Bunlar kimi zaman divanlarda veya mesnevilerde yer alırken kimi zaman da müstakil birer eser olarak karşımıza çıkmaktadır (Kırkıl, 2006: 433-476).

Bu minvalde yazılan eserlerden biri de ibadet ve itikatla ilgili bilgileri ihtiva eden manzum ilmihallerdir. İlmihallerin manzum olarak kaleme alınmasında akılda tutulmasının daha kolay olması ve böylece daha rahat öğrenilmesi gibi faktörler rol oynar. Ayrıca müellifin okuyucuyu sıkmamak ve şairlik yönünü hissettirmek gibi bir endişesi de vardır. Muhteva açısından baktığımızda ise daha çok inanç, ibadet, günlük yaşantı, ahlakî konular, büyük peygamberler ve Hz. Muhammed’in hayatı gibi konuların işlendiğini görmekteyiz (Beken, 2016: 14).

Edebiyat tarihine bakıldığında manzum ilmihaller, müstakil bir tür olarak ele alınıp detaylı bir şekilde incelenememiş ve değerlendirilememiştir.

Manzum ilmihallerle ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda tespit edilebilen eserler ise şunlardır:

- ✓ Mu'înü'l-Mürîd (İslâm)
- ✓ Vikâye-nâme (Devletoğlu Yusuf)
- ✓ Ravzatü'l-Îmân (Halîlî, Mustafa b. Yusuf)
- ✓ Manzum Vikâye Tercümesi (Şemsi Paşa)
- ✓ Manzûme-i Ceceli İbrahim Efendi)
- ✓ Manzum İlmihal (Ali Efendi)
- ✓ Manzum İlmihal (Manastırlı Mehmed Rıfat Bey)
- ✓ Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî (Seyyidî)
- ✓ Manzum Ferâiz (Halîm Efendi)
- ✓ Manzûme-i Fıkh (Muhyiddin b. Ebû Bekr el-Hanefî)
- ✓ Manzûme fi'l-ilmî'l-hâl (Vidinli Sâdî Efendi)
- ✓ Hüdâ Rabbim Manzûmesi (Sun'ullah Gaybî).

Bunların dışında müellifi bilinmeyen 7 tane daha manzum ilmihal tespit edilmiştir¹.

1. Amasyalı Rızâyî Mehmed Ali Çelebi

1. 1. Hayatı

On yedinci yüzyıl şairlerinden olan Rızâyî Mehmed Ali Çelebi 1001/ 1592-93 yılında İstanbul'da doğmuştur ve Amasyalıdır. Bayramzâdeler ailesine mensuptur. Konya kadısı iken vefat eden Biber Mehmed Efendi ya da Amasyalı Pir Mehmed Efendi olarak anılan zât ile Şeyhülislâm Yahya Efendi'nin kız kardeşinin en küçük oğludur. Şeyhülislam Zekeriya Efendi'nin de torunudur (Kurnaz-Tatçı, 2000: 986, Kurnaz-Tatçı, 2001: 356, Zor, 1999: 2, Akbayar, 1996: 1392, Özcan, 1989: 723). Kimi biyografik kaynakta ve yapılan çalışmalarda Rızâyî Mehmed Ali Çelebi'nin hayatı hakkında ayrıntılı bilgi verilmezken kimisinde de şahsın Cevherî mahlasıyla şiirler yazan Osmanlı âlimi ve biyografi yazarı Hısım Ali Çelebi ile karıştırıldığı dikkat çekmektedir (Gürsoy: E.T. 15.08.2017; Zavotçu, 2009: 158).

Dayısı Şeyhülislam Yahya, Rızâyî'nin eğitimiyle bizzat ilgilenmiş ve ondaki söz söyleme yeteneğinin farkına vardığı için ona Rızâyî mahlasını vermiştir (Özcan, 1989: 723-724; Zavotçu, 2009: 158). Rızâyî, 1017 yılında dayısından mülazemet aldıktan sonra otuz akçelik bir paye ile müderris olarak ilk görevine başlamıştır. Sonrasında sırayla Zekeriya Efendi Medresesi, Sinan Paşa Dârü'l-Hadisi, Haseki Medresesi, Üsküdar Valide Medresesi ve Süleymaniye müderrisliğine atanır. 1035 yılında Selânik kadılığına getirilen Rızâyî, aynı yıl içerisinde azledilir. Sonrasında ise Galata kadılığına ve 1038 yılında Mısır kadılığına getirilir. Son görevi için yola çıktığında hasta olan şair, Mısır'a ulaştıktan kısa bir süre sonra 1039/ 1629-30 yılında vefat eder. Otuz

¹ Detaylı bilgi için bk: Kırkıl, 2006; Beken, 2016.

sekiz yaşında vefat eden şairin mezarı Mısır'da Ali Paşa Türbesi yakınlarındadır (Özcan, 1989: 724; Zor, 1999: 3).

Rızâyî'nin ölümüne düşürülmüş üç tarih bulunmaktadır. Bunların ilki dayısı Şehüislam Yahya'nın "Âh vâh Rızâyî" şeklinde yazdığı tarihtir. İkincisi, Selânikli Esad tarafından "Rızâyî eyvâ" olarak yazılmıştır (Zor, 1999: 4). Şairin ölümüne düşürülen üçüncü tarih de Osmanlı Müellifleri adlı eserde "bâğ-ı dil", Atâyî'nin eserinde ise "dâğ-ı dil" olarak yer almaktadır (Kurnaz ve Tatçı, 2000: 986; Özcan, 1989: 724).

1.2. Eserleri

1.2.1. Dîvân

On beş yazma nüshanın tümü incelenerek hazırlanan yüksek lisans tezine göre dîvânda; yirmi bir kaside, iki yüz on dokuz gazel, on üç ruba'î, sekiz kıt'a ve kırk altı müfred bulunmaktadır (Zor 1999: 5). Mecmu'a-i Devâvîn adlı şiir mecmuasında şairin divanında bulunmayan dokuz gazeli daha tespit edilmiştir. Bir kasidesinin eksik dokuz beyti ve iki gazelinin eksik kısımları da yine bu mecmuada yer almaktadır (Gürsoy: E.T. 15.08.2017).

1.2.2. Nakdü'l-Mesâil Fî Cevâbi's-Sâil

Bu eserde şair, Mergânî'nin el-Hidâye ve Hânûtî'nin Fetavâ'l-Hânûtî'sinden seçtiği on adet fetvayı tercüme etmiştir (Kurnaz ve Tatçı, 2000: 986). Bu çalışmaya konu olan eserin sözü edilen tercümelerden biri olduğu düşünülmektedir.

1.2.3. Avdü's-Şebâb

Kâtib-i İsfehân'ın Harîdetü'l-Kasrî ve Cerîdetü'l Ehli'l-Asr isimindeki tarihinin muhtasar tercümesi niteliğindedir (Kurnaz ve Tatçı, 2000: 986).

2. Manzum İlmihal

2.1. Yazma Nüshanın İç ve Dış Özellikleri

Ankara Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda 06 Mil Yz A 3376 numarada kayıtlıdır. 1b'de sayfanın sağ üst köşesinde "30 Mart 1972 Abdullah Öztemiz" ifadesi yer almaktadır. 11 varak olan manzum *İlmihal*, harekeli nesih yazı çeşidiyle yazılmış müstakil bir eserdir. 220x160-135x85 mm. ölçülerine sahip, siyah deri ciltle kaplıdır. Her sayfada satır sayısı on ile on iki arasında değişiklik göstermektedir. Sayfalarda iki sütun yer almaktadır ve beyitlerin mısraları karşılıklı yerleştirilmiştir. Eser temiz ve okunaklıdır. Eserin 2a ve 11a numaralı sayfalarında iki kez Rızâyî mahlasının kullanıldığı görülmüştür. 1080 (1668) yılında tamamlanan eserin müstensihi bilinmemektedir.

Eserde ilk beyitler bir nevi tevhid mahiyetindedir. Bu kısımlarda Allah'ın varlığı ve birliği ile kudreti anlatılmış; O'nun ezelî ve ebedî olduğu, kâinatta yaratılan her varlığı O'nu zikrettiği vurgulanmıştır:

*Kerîm ü lâ yenâm u hayy u mevcûd
Kadîm ü lâ yezâl u ferd-i mescûd [1b]*

*Melekler tesbîhiñ eyler semâda
İderler zikriñi kuşlar hevâda [1b]*

Daha sonraki beyitler Hz. Muhammed ve dört halifenin övgüsüne ayrılmıştır. Müellif bu kısımlarda sözlerine Hz. Muhammed'e salât ve selam ederek başlar. Hz. Muhammed'in, peygamberlerin sonuncusu olduğu, Allah'ın çok sevdiği kulu ve her iki âlemde de nuru olduğu dile getirilmiş; daha sonra dört halifeye dua edilmiştir:

*Şalat eyle Muḥammed Muştafâ'ya
Ziyâ virdi yüzi şems-i duḥâya [1b]*

*Resûlu'llâh-ı ḥatmü'l-enbiyâdur
Ḥabîbu'llâh-ı maḥbûb-ı Ḥudâ'dur [1b]*

Arkasından namaza hazırlık ve namazın farzları hakkında bilgi verilmiş ve namazın vacipleri ile sünnetleri sıralanmıştır. Bu beyitlerde namazın 8 şartı ve 7 rüknü olduğu dile getirilmiştir. Müellife göre namazın ilk şartı vakit ikincisi taharet; ilk rüknü kıyam ikincisi ise Kuran okumaktır. Yine müellife göre namazın vacipleri 21, sünnetleri 27'dir. İlk vacip tekbir, ilk sünnet tekbir alırken elleri kulak hizasına kadar kaldırmaktır:

*Sekizdir şartı Keydâni'de meşûr
Sekizden artık eksik ğayr-ı meşhûr [2b]*

*Birinci vaḳt ikincisi tahâret
Üçüncü şavb-ı pâk olmaḳ beşâret [2b]*

*Bilâ özrin kıyâm oldı birinci
İkinci oḳumaḳ Ḳur'ân-ı münci [2b]*

*Yigirmi bir namâziñ vâcibâtı
Ri'âyet eyleyen buldı necâtı [3a]*

*Lisân ile dimek Allâh u Ekber
Budur taḥrîmede bu ğayr-ı eşher [3a]*

*Sünendendür didim ref'ü'l-yedini
Olur bu üç yirde ey nûr-ı 'aynî [4a]*

Sünnetlerden sonra ise namazın müstehaplarına dair bilgiler verilmiştir. Rükuda parmakları açıp diz üzerine koymak, öksürüğü ve esnemeyi terk etmek, secdeyi iki el arasında yapmak, tekbir alırken baş parmağı kulak hizasına kadar getirmek, secdeden elleri kaldırdıktan sonra dizleri kaldırmak,

tahiyyatta dizlerinin üzerine bakmak, sağa ve sola selam verirken başı çevirmek ve omuz başlarına bakmak gibi 23 müstehap sıralanmıştır:

*İde teslimden evvelce tahvîl
Yüzün şağa şola ey merd-i taḥşîl [5b]*

*Ricāle müstehab ref'-i yed itmek
Ḥîza-ı şahmet-i üzneynine dek [5b]*

Müstehapların hemen ardından namazın yasakları ve mekruhları anlatılmıştır. Tekbiri iki kere tekrarlamak, sünneti terk etmek, secdeye iki dizi koymadan önce elleri koymak gibi yasaklara yer verildikten sonra namazın mübahları hakkında bilgi verilmiştir. Müellif namazda bir yılan veya akrep öldürmek, namazda iki ya da daha fazla sure okumak ve kişinin namazda okuduğu ayetleri saymak gibi 11 mübahı dile getirmiş; arkasından son olarak dua kısmına geçmiştir. Bu kısımda ise Allah'tan mağfiret dilediği beyitleri sıralamıştır:

*Yire iki dizin vaz'ından evvel
'Özürsüz el komaḳ mekrûh-ı mühmel [7b]*

*Dizinden şoñra kaldırmaḳ dizin hem
Olur bi-'özü-i mühmel emr münhem [7b]*

*Sürûr-ı ḥüzn için tekrâr âyet
Ferâ 'iz rek'atindedir kerâhat [9b]*

*Bilâ 'özrin daḫı bir sûre tekrâr
Ferâ 'iz rek'atinde oldu ey yâr [9b]*

*Yüzüm dergâhıña sürdürdüm ilâhi
Nigâhî merḫametler it nigâhî [10b]*

*Ḥabîbiñ ḥürmetine eyle iḫsân
Ola manzûme-i fazlıñla âsân [10b]*

yukarıdaki anlatımlardan sonra manzum ilmihal şu iki beyitle tamamlanmıştır:

*Hezârân merḫabâ mâh-ı şıyâma
Risâle irdi anda iḫtitâma [11a]*

*Sene biñ seksenide olur ey yâr
Resim ḫatm ola târiḫi sezâdır [11a]*

2.2. Çeviri Yazılı Metin

[1b] B'ismillâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ulün

1. Kerîm ü lâ yenâm u ḥayy u mevcûd
Kadîm ü lâ yezâl u ferd-i mescûd
2. Melekler tesbihiñ eyler semâda
İderler zikriñi kuşlar hevâda
3. Seniñ şükriñ iderler yirde insân
Oçurlar ḥamdiñi mektebde şıbyân
4. Seniñ emriñ iledir zât-ı bî-çün
Sükün-ı arz-ı her dem devr-i gerdün
5. Şalat eyle Muḥammed Muştafâ'ya
Ziyâ virdi yüzi şems-i duḥâya
6. Resûlu'llâh-ı ḥatmü'l-enbiyâdur
Ḥabîbu'llâh-ı maḥbûb-ı Ḥudâ'dur
7. Şafi' ü'l-müznibîn ḥayrû'l-verâdır
İki ' âlemde pür-nür-ı hüddâdır [2a]
8. Daḥı eli ile aşḥâba her bâr
Şalât ile selâmı eyle tekrâr
9. İşit kim çâr-ı yârıñ na' tın ey Bâr
Dimişdir nazm ile bir şehd-i güftâr
10. Çerâğ-ı mescid ü mihrâb u minber
Ebübekr ü ' Ömer ' Osmân u Ḥaydâr
11. Oların dūr-dide meydân eridür
Oları sevmeyen itden geridür
12. Kütüblerde tevâturla resîde
Selef şâlihlerindendir güzîde
13. İmâm a' zâm Ebü Yüsuf Muḥammed

- Züferle cümlesi dінде mümecced
14. Mükerrrem şāfi‘ idür şer‘ e yāver
İmām Mālik İmām Hanbel muẓaffer
15. Rıẓāyī Haḡ bulardan ola rāzı
Vire cennātını olduḡda ḡādī
16. İllāhī raḡmet eyle vālideyne
Cemī‘ -i müslimīn ehl-i dīne
17. ‘İnāyet eyle faẓlu’llāh-ı yā Rab
Refīḡ eyle eyü hem-rāha yā Rab
18. Nigehdār ol yaramaz yār-ı bedden
Nigehbān ol reh-i hıḡd-ı ḡasedden
19. Tarīḡ-i müstakīme sālīk eyle
ḡulūş-ı ehl-i Haḡḡa mālīk eyle [2b]
20. ‘Ulūm-ı nāfi‘ yile kāmīl eyle
Kitāb-ı sünnetile ‘āmil eyle
21. Benim oḡlum ‘azīzim nūr-ı dīdem
Be-yā güyem turā her çı şenīdem²
22. Sipās-ı taşlıye ardınca evvel
Namāzın şartını öğren mufaşşal
23. Sekizdir şartı Keydānī’de meşūr
Sekizden artık eksik ḡayr-ı meşūr
24. Birinci vaḡt ikincisi ḡahāret
Üçüncü şavb-ı pāk olmaḡ beşāret
25. Mekān pāk olması dördünciyi ḡal
Beşinci setr-i ‘avretdür be-her ḡāl
26. Didim altıncı istiḡbāl-i ḡıble
Yedinci niyyet oldu varma şuḡle

---

² Gel sana her ne duyduysam söyleyeyim.

27. Sekiz şartın tamâmin yazdı cumhūr
Didi taħrîme oldu merd-i mezbūr
28. Yedidir farz-ı erkân-ı namâzıñ
Budur merd ü zene rāhı niyâzıñ
29. Bilâ özrin kıyām oldu birinci
İkinci oқumak Kur'ân-ı münci [3a]
30. Üçüncisi rükū' oldu muқarrer
Velî dördüncisi secde mükerrer
31. Aħîre ka' de oldu rükn-i hāmîs
Yutar tîb üzre olmaқ rükn-i sādîs
32. Muşallîniñ ħurūc-ı ihtiyārı
Yedincidir imāmıñ i' tibārı
33. Cihānı ihtilāf olursa munzar
Tamāmı on beş oldu eyle ezber
34. Bu mezbūrıñ birisi olsa noқşān
Şaħîh olmaz namâzıñ eyle iz' ān
35. Yigirmi bir namâzıñ vācibātı
Ri' āyet eyleyen buldı necātı
36. Lisān ile dimek Allāh u Ekber
Budur taħrîmede bu ġayr-ı eşher
37. İkinci ka' de-i ulāyı işbāt
Üçüncü ka' deteyn içre taħiyyāt
38. Rükū' ile sücūdiñ iṭminānı
Şabır dördüncü kim añlarsa anı
39. Beşinci küll-i farzı eyle tedbîr
Maқāmında idesin itme te'ħîr
40. Kezālik vācibe eyle ri' āyet
Diseñ altıncı eylersin işābet [3b]

41. Hürücînda dimek lafz-ı selâmı
Bunuñladır yedinciniñ tamâmı
42. Ferâ 'izde şülâşî vü rübâ' î
Ta' yîn-i rek' ateyn ey bâr-ı sârî
43. İki evvelkine ta' yîn-i Qur'ân
Dimişler sekizinci ehl-i ' irfân
44. Toğuz diyü şayarsın ey muşâhib
Huşûş-ı fâtiḥâ ta' yîn-i vâcib
45. Onuncıdır bu sûre iḳtişârı
Birer kerre oğumağ üzre ḳârî
46. ' İdâdı vâcibe on bir şayıldı
Muşallî zamm-ı sūr itmek dinildi
47. Bunuñ taḳdîmini maẓmûme üzre
Şayarsın on iki maẓmûme üzre
48. On üçünci ola vitriñ ḳunûtı
Cemâ' at münferid itmek sükûtı
49. İmâm Cehr ile iḥfâyı tedârik
Şayar on dört ile on beş hünâlik
50. On altıncı ḳırâ'at içre bi'zzât
İmâma kim uyarsa ide inşât
51. Dilerseñ on yedinci fâriḡu'l-bâl
İmâma tâbi' olmağdır be-her ḥâl
52. Tilâvet secdesi on sekizinci
Bu vâcibden tutar mı kimse genci [4a]
53. Olur on toğuzı tekbîr-i ' iydeyn
Zevâ'id nâmına ey nûr-ı ' ayneyn
54. İki ' ydiñ rükû' ı içre tekbîr
Yigirminci şayılmış itme taḳşîr

55. Yigirmi birde vāqı^ç sehv-i secde
Tefekkür it bu baḥşı erde geçde
56. Bu mezbūriñ olan ba^ç zında sāhī
Sücūd-ı sehv ider itmez günāhı
57. Senüñçündür bize minnet Ḥudā'yā
Ḥabībiñden bize geldi hedāyā
58. Yigirmi yedidir eşnāf-ı sünnet
Bilürler ehl-i sünnet cāna minnet
59. Sünendendür didim ref^ç ü'l-yedini³
Olur bu üç yirde ey nūr-ı^ç aynī⁴
60. Kunūt içre daḥı taḥrīmelerde
Daḥı^ç ıydeyn için taḥrīmelerde
61. Bu mevzū^ç larda hem neşrū'l-aşābi^ç
Sünendendür şayılur ḥaḫḫa tābi^ç
62. Şimāl üzre yemīniñ vaż^ç -ı sünnet
Daḥı sübhāniñ allāhümme temmet
63. Daḥı her intiḫāliñ içre vāqı^ç
Olan tekbīridir sünnetle şāyi^ç [4b]
64. Rükū^ç ında iden tesbīḥ-i ma^ç hūd
Üçer kerre aḫalli bār-ı mes^ç üd
65. İki diz gözlerin ahz ide rākı^ç
Müferrec buluna anda aşābi^ç
66. İde ḫavme ola ḫātır tesellī
Senüñdür celse ide hem muşallī
67. Yedi a^ç zālar üzre secde eyle

---

³ Metinde “sünnetdendir” olarak geçen kelime vezin gereği “sünendendir” şeklinde tamir edilmiştir.

⁴ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- Sücūdında üçer tesbîhi eyle
68. Şalât irmek resûle oldu masnûn
Anı terk eyleyenler oldu mağbûn
69. Kemâl üzre durup ardınca her bār
Taleb it kendüñe ğufrân-ı Ğaffār
70. Dağı her mü'min için iste ğufrân
Kâbül ide namâz içinde Sübhân
71. Selâm virmek muşallî şaga şola
Bu vech üzre olursa sünnet ola
72. İmâm Cehr eylese tekbîr-i küllî
Ola ħalfinde gine ħâli belli
73. Dağı me'mûm ide ecr-i cez ile
İde taħrîmesin taħrîmesiyle
74. Velî bâķî kalan emrinde tâbi'
Budur me'mûma sünnet fi'l-i nâfi'
75. Ta' avvüz tesmiye ihfâları hem
Dağı te'mîn-i esrâr ide her dem [5a]
76. İmâm tesmi' ide taħmîd-i me'mûm
Kılınmış münferidde cem' -i ma' lûm
77. Ricâle iftirâş-ı ricl-i yüsri
78. Aşâbi' kıbleye yâ naşb-ı yümnî
79. Sünen[den]dür anı aħz it teberrük
Nisâya sünnet olmışdur teverrük
80. Yigirmi üç sayılmış mustahibbât
Bulur her işleyen ecr-i mükâfât
81. Biri terk eylemekdür iltifâtı
Huşû' üzre ola her dem şalâtı
82. İkinci setr-i femdür aňla zinhâr

- Teşāvub gālib olmaḵ vaḳti ey yār
83. Üçünci öksürük def' i muşāhib
Şayarsın müsteḥabdan ey muḥāsib
84. Oḳumaḵ Elḥam ardınca eḥabdur
Üç ayetden ziyāde müsteḥabdur
85. Beşinci müsteḥab tertil-i Ḳur'ān
İde Rabbim bize faẓl ile iḥsān
86. Rükū' ında serin zāhr ile yeksān
İderse şayılır altıncı ey cān
87. Elin diz gözine vaż' itmek evvel
Şaḡın evvel şolın şoñra mufaşşal [5b]
88. İki elleri de burnundan evvel
Gecen vaż' üzre bu naẓm-ı müselsel
89. Bulardan şoñra vaż' -ı cebhesini
Yedinci cümlesi ey nūr-ı 'aynī
90. Bu üç vaż' iñ olınca ' aks-i merfū'
Müretteb sekizincidir bu mecmū'
91. Olur beyne'l-yedeyn itmek sücūdı
Nehem ez-münteḥab bāyed vücūdı
92. Onuncı secdede cümle aşābı'
Müvecceḥ kıbleye baḡn üzre vāḳı'
93. Budur mes'ūliñ on birden cevābı
Muşallī silmemek yüzden türābı
94. Kıyāmında dü pā mābeyni olmaḵ
Meyāne çār-ı nā-maẓmūme parmaḵ
95. Olur her ka' dede maḥbūb-ı maḥbū'
İki eller ola faḡzına mevzū'
96. İde teslīmden evvelce taḥvīl

- Yüzün şağa şola ey merd-i taşşıl
97. Ricāle müsteḥab ref^ç -i yed itmek
Ḥıza-ı şaḥmet-i üzneynine dek
98. Nisāniñ ḥükmi oldı bīne bīne
Netīce ref^ç -i yeddür men kebīne
99. Yedinin vaż^ç ı kılmaḡ taḥt-ı surre
Bu vaż^ç oldı kişiden ^çabd-i ḥurre [6a]
100. Nisāniñ şadra vaż^ç ı müstecabdır
Bu vaż^ç ı terk idenler bī-edebdir
101. İki keffin iki kümminden iḥrāc
Buña taḥrīmededir merd-i muḥtāc
102. İmāmet eyleyen farzında her an
Oḡur miḡdār-ı āyet merv-i Ḳur’ān
103. Şülüş üzre ziyāde vitr ü tesbīḥ
Olunmuş fażl-ı istiḥbāba taşrīḥ
104. Rükū^ç -ı secdede ib^ç ād-ı sab^ç eyn
Ḳarından eyleye ey nūr-ı ^çayneyn
105. Daḡı baḡnın ide faḡzından eb^ç ad
İki saḡından ola faḡz-ı mub^ç ad
106. Be-ḡaḡ baş itmemek rüy-ı zemīne
Bu müstaḡsen ricāl-i ehl-i dīne
107. Bu ib^ç ādāt-ı erba^ç ^çaksi ey cān
Nisāya müsteḡabdur itme nisyān
108. İki rek^ç atıñ ardınca vü Elḡam
Ferā’izlerde eşḡür müsteḡab hem
109. Oḡunmaḡ b’ism ile ey ehl-i sünnet
Ḳubayli’l-fātiḡa fi küll-i rek^ç at
110. Eger mesbūḡ ararsañ müsteḡab yol

- Ferâğına imâmiñ muntazır ol [6b]
111. Sekiz bâbıñ beşincisidür ey yâr
Muharremler beyânın ider izhâr
112. Namâz içre olan cümle muharrem
Dimiş gideni on dört ay mükerrem
113. Birinci tesmiye Cehr ile ey yâr
İkinci eylemek tāmîni izhâr
114. Üçüncü şağa şola iltifâtı
Yüziñ tahvîl ola ba' zı cihâtı
115. Ola dördüncisi ey yâr fâhir
Namâzında semâya ola nâzır
116. Ferâ'izlerde durmağ vaqti ey ' am
El üzre ittikâ hâmis muharrem
117. Elin ref' eylemek fî ğayr-ı meşrû'
Budur sâdis muharrem ğayr-ı maḫbû'
118. Yedinci ref' -i pây oldu muharrem
Rükû' -ı secde ey yâr-ı ekrem
119. Bu mazmûn oldu Keydâni' de meşḫûr
Velikin bunda vardı baḫş-i meşḫûr
120. Ṭayân üzre oturmağ ya' ni iḫ' â
Bu iki kısmdur ey ehl-i binâ
121. Birisi müsteḫabdur biri ammâ
Muşalliden muharrem oldu ḫaṭ' â
122. Eger sen ' aşık iseñ işbu gel⁵
Ḳuhistâni' de olur müşkiliñ ḫal [7a]
123. Muharrem şavb ile lâ' b-ı muşallâ
Tefekkür it mufaşşal bu maḫallâ

⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

124. Dağı sebbābesi ile işāret
Ḥadīş ehli gibi ey ehl-i t̄ā' at
125. Muḥarremdür didi Keydāni ammā
Dimişlerdür 'amel bulunsa evlā
126. Selāmı eylemek bir cānibe kaçır
Ḥarāmıñ on birincisidür ey faḥr
127. Şalātın vitri ğayrıda ḵunūtı
Oḵumaḵdur muḥarrem ḵıl sükūtı
128. Şenā vü tekbir ü tesbīḥ teşehhüd
Sünenden artığın itme ta' ahhüd
129. Sünenden zā' id olmaḵdur bu ezḵār
Ferā' izden muḥarrem oldu ey yār
130. Dağı 'amd ile itmek terk-i vācib
Muḥarrem çārda oldu ki muḥāsib
131. Şürū' itdim bugün altıncı bāba
Ḥudā' nıñ luḫfı çok gelmez ḥisāba
132. Namāz içind'olan ma' dūd-ı mekrūh
Metinde elli toḵuz oldu mevcūd
133. Biri tekbiri ḵılmaḵdur mükerrer
Dimeḵ ya' nī iki *Allāhü ekber* [7b]
134. Biri parmaḵlarıyla 'add-i āyāt
Taḥaşşurdur taḥasser yār-ı hoş zāt
135. Bilā' özrin tenaḥnuḥ oldu ḥāmis
Tanaḥḥumdur dağı mekrūh-ı sādīs
136. Biri de nefḥ-i bī-mesmū' udur hem
Dehānında dağı imsāk-ı dirhem
137. Rükū' ında başı zahrından a' lā
Yāḥūd ḵarnından alcaḵ ey dilārā

138. Onuncı yutması mābeyn-i isnān
Nuḥūddan az ola ey ʿ ayn-ı insān
139. Sünenden biriniñ olması metrūk
Budur mekrūh-ı reşīdem ğayr-ı meşkūk
140. Rükūʿ ında ide Ẹurʾān'ı itmām
Kerāhetle olur ʿ ālemde bed nām
141. Zemān-ı intiḳālāt içre ezkār
Olur taḥşīl-i mekrūh ey nikū kār
142. Yire iki dizin vażʿ ından evvel
ʿ Özürsiz el ḳomaḳ mekrūh-ı mühmel
143. Dizinden şoñra ḳaldırmaḳ dizin hem
Olur bī-ʿ özr-i mühmel emr münhem
144. On altıncısıdur mekrūhiñ iḳʿ ā
Buniñ baḥşīñ işitdiñ ey dilārā
145. Ağız örtmek kerīr oldu muşāḥib
Teşāvüb cānibi olmazsa ğālib [8a]
146. Daḫı mekrūh olan ḳalb-i ḫaşādır
Maḫall-i menʿ ı secde māʿ adādır
147. Türāb-ı yāʿ raḳdan Mesīḫ cebhe⁶
Muşallīden kerīh olmaḳ ne şübhe
148. Kerīh olmada keff-i şavbı ey cān
Teşāvüb hem temetṭā oldu yeksān
149. Aşābıʿ da vücūd-ı firḳıʿ at hem
Bu fiʿ liñ şāḫibine olma hem-dem
150. Kerīh-i mürtekibdür beyne işneyn
Olan yaʿ nī mürāviḫ beyne ricleyn

---

⁶ Bu mısra vezne uymamaktadır.

151. Aşābı^ʿ lar müferric olma ey^ʿ ām
Rükū^ʿ ın ğayrıda mekrūhdur hem
152. Kırāatda iden ta^ʿ cīli ey^ʿ ām
Olur mekrūh-ı vākı^ʿ şahş-ı bed-kār
153. Zahrini başına müsāvī itmemek hem⁷
Bu rāki^ʿ de kerīh olmağ müsellem
154. Bilā^ʿ özrin taḥattī olsa vākı^ʿ
Üç adım dört adım ey Haḫḫ^ʿ’a tābi^ʿ
155. Olursa her adım ardınca vākıf
Budur mekrūh olan ey merd-i vākıf
156. Daḫı şağa şola olmağ temā^ʿil
Budur fi^ʿ l-i Yahūdī olma mā^ʿil
157. Kerīh oldı muşallā ḫatl-i ḫamla
Üçerden az bunuñ emşāli cümle [8b]
158. Didi defn eylemek oldı kezālik
Tükürmekden daḫı ey nefye mālik
159. Daḫı nez^ʿ eylemekdir ḫuff-ı mekrūh
Ḳalīl olsa^ʿ amel ey şahş-ı ma^ʿ nūh
160. Otuz beşinci şaydım şemm-i tībi
Muḫāsibler alur bundan naşībi
161. Terevvūḫ şavb ile üçden aḫalde
Tevālā üçde müfsiddür^ʿ amelde
162. Daḫı ta^ʿ yīni sūredir ḫazāza
Muşalliden mu^ʿ ayyen bir namāza
163. Muşallā sūreteyn olsa cāmi^ʿ
Arada bir ḫoya bī-sehv-i māni^ʿ
164. Bir āyetden daḫı uḫrāya varsa

---

⁷ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Arada sūre yā āyet kılsa

165. Süre beyninde taq̄dīm olsa teḥīr
Ferā'izden kerīh oldı bu ta' bīr
166. Daḥı her rek' atıñ her sūresinde
Oḡunmaz besmele bu sūresinde
167. 'Özürsiz ger bulunsa ḥaml-i şıbyān
Bu mekrūh oldıḡı ma' lūm-ı insān
168. Rūkū' ında imām itse qarārı
Semā' -ı şavt-ı na' le intizārı
169. Bu fi' li işlemekden sen ḥazar kııl
Bunuñ tafşīline bir ḥoş nazār kııl [9a]
170. İkinci rek' atı kıılmaḡ muṭavvel
Üçer āyet ola evvelden aṭvel
171. Degil muṭlaḡ bu söz ey yār tekmīl
Ferā'izden kerīh oldı bu taṭvīl
172. Daḥı ṭurmaḡ imām-ı muḡtedī hem
'Azāb u raḥmet āyātında her-dem
173. Nevāfilden bulunmaz bu kerāhat
Olursa münferid ey ehl-i ṭā' at
174. 'Amāme kurı üzre secde her-dem
Muşallīden kerīh oldı müsellem
175. Ricāle batnını faḡzına ilşāḡ
Daḥı bastı 'azıd ey cān-ı İşḥāḡ
176. Daḥı nez' -i ḡamīşī⁸ nez' -i na' leyn
Bunuñ emşāli çoḡ ey nūr-ı 'ayneyn
177. İmām itse namāzı ḡoma taṭvīl

⁸ Bu sözcükten sonra yazma nüshada (vü) olmasına rağmen vezin gereği fazla olduğu için yazılmamıştır.

- İder mekrûh olan tenfir-i tahşîl
178. Dağı itse namâzı koma tahfif
Bulunmaz sünnet ekmâl ile teşrif
179. İmâmın fethe kılmak kavmi muztar
Bu mekrûh olması olur muqarrer
180. Namâz câ'iz olacak deñli Qur'an
Okunmak olsa ol bi-kesr-i nokşân
181. İmâm serihde idüp imâmet
İderse âyeti secde kırâ'at [9b]
182. Olur ol demde mekrûh ol tilâvet
Meger şoñ cüz ola sûretde âyet
183. Sürûr-ı hüzn için tekrâr âyet
Ferâ'iz rek' atindedir kerâhat
184. Bilâ'özrin dağı bir sûre tekrâr
Ferâ'iz rek' atinde oldu ey yâr
185. İki mirfağları olursa müşmer
Kerih olmak muşalliden muqarrer
186. Semâ'-ı âyeti terğib-i terhîb
İmâmında ifade ide ta'cîb
187. Olur mekrûh o demde kavî-i me'mûn
Hudâ'nın şıdkı ola anda ma'lûm
188. Rusûl tebliğini ide ifade
Ola ve'l-hâşıl anda istiğâşe
189. Ferâ'izde özürsiz ehl-i tât'at
Cidâda i' timâdıdır kerâhat
190. Didim nazm eyleyem on bir mübâhı
Namâz ehline ba'zı ıştılâhı

191. Muşallî göz ucıyla olsa nâzır
Muhavvel olmaz ise vechi zâhir
192. Dahı kalb-i haşâ secde yerinde
İbâhat hükmidür ancak yerinde [10a]
193. Bilür misin hadîşi yâ Ebâ Zer
Büyürmiş merreten ardınca uzar
194. Muşallîden mübâh ey ' amm-ı zâde
İlan darb eylemek birden ziyâde
195. Mübâh oldu dehâna dirhem alsa
Tilâvet sünnetin men' itmez olsa
196. Kezâlik elde şey olmazsa mâni'
Sünenden birine ey yâr sâmi'
197. ' Ale't-tertibî Qur'an'ı kıra'at
Mübâhıñ kısmı şayılmış bu hâlet
198. İki sûre soñın ey ehl-i tâ' at
İki rek' atda itmeklik tilâvet
199. Birin ulâ birin şânide ey yâr
Mübâh olmuş durur bir kavlı-i muhtâr
200. Te'avvü' de ola bir sûre tekrâr
Mübâh olması zâhir oldu ey yâr
201. Nevâfilde ibâhat bî-nihâye
Bulunsa i' timâdı üstüvâna
202. İmâmıñ lahzıdur me'mûm-ı bî-pâk
Kıyâmıñ yâqu' üdiñ ide idrâk
203. Namâzıñ müfsidâtı bâb-ı şâmin
Beyân idem saña bir bir temâmın [10b]
204. ' Umûm üzre beş oldu cümle ey ' am

- Hisāb itdim degildir pīş ü yā kem
205. Kelām-ı nās ile itmek tekellüm
Birincidür bunu eyle ta‘ allüm
206. İkinci daḥk-ı müfsid oldı ey yār
Bunuñ tafşılıne ol sen haber-dār
207. Namāzıñ muşliḥ olmaz çok ‘ ameller
Üçünci müfsid oldı eyle ezber
208. ‘Özürsiz ola ger bir qarż-ı metrük
Olur dördünci müfsid ğayr-ı meşkük
209. Beşinci kaşd ile nakż-ı tahāret
Mesā’il ḥatmine remz-i işāret
210. Yüzüm dergāhıña sürdüm İlähi
Nigāhī merḥametler it nigāhī
211. Ḥabībiñ ḥürmetine eyle iḥsān
Ola manzūme-i fazlıñla āsān
212. Göre her mübtedī nef‘ in ziyāde
İde sa‘ yında artık istifāde
213. Daḥı şāliḥ ‘ amelle behre-dār kııl
Ulü’l-ebşār içinde mu‘ teber kııl
214. ‘İnād ile nazār iden ḥasūda
Cezāsın vireni irgürme sūda [11a]
215. İlähī eyle Keydānī’ye rahmet
Açılsun yüzine ebvāb-ı cennet
216. Namāz içün düzüpdür bir risāle
Gelür mi niktesi her bir ḥayāle
217. Anı icmāllice manzūme kııldım
Lisān-ı Türkice ma‘ lūme kııldım

218. Ru'ūs-ı mes'ele geldi beyāna
Du'ā-yı hayr için olmak behāne
219. Rızâyî 'ācizî vü bî-nevādır
Kapuña geldi rahm eyle gedadır
220. Zülāl-i rahmetiñden cām-ı nüş it
Vişālā hikmetiñden cāme nüş it
221. Hezārān merḥabā māh-ı şıyāma
Risāle irdi anda ihtitāma
222. Sene biñ seksenide olur ey yār
Resim ḥatm ola tārīhi sezādır

Sonuç

Bu çalışmada, incelememize konu olan eserden yola çıkarak manzum ilmihallerin Türk edebiyatındaki yeri hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Ardından Amasyalı Rızâyî Ali Çelebi'nin hayatı ve eserleri tanıtılarak kendisine ait olduğu düşünülen manzum ilmihal hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Bugüne kadar tespit edilen ve makaleler ile tezlere konu olan diğer manzum ilmihaller arasında adından söz edilmeyen 222 beyitten oluşan bu eserin transkripsiyonlu metni tarafımızdan hazırlanarak ve örneklerle kısa bir içerik incelemesi yapılarak eser, araştırmacıların istifadesine sunulmaya çalışılmıştır.

İncelenen eser, harekeli, temiz ve okunaklı bir nüsha olup çok fazla yazım ve vezin hatası barındırmamaktadır. Manzum ilmihal, tevhit, naat ve dört halifeye övgüyle başlayıp namazın farzları, vacipleri, sünnetleri, müstehapları, yasakları, mekruhları ve mübahları hakkında bilgi vererek devam etmektedir. Bunların ardından da bir dua kısmı yer almaktadır. Eserin, Amasyalı Rızâyî Ali Çelebi vefat ettikten sonra 1080 yılında istinsah edildiği son beyitte belirtilerek manzum ilmihal tamamlanmıştır.

Kaynakça

Akbayar, Nuri (hızl.) (1996). *Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmanî*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Beken, Burak (2016). *İsmâ'îl Habîbî Efendi ve Hırz-ı Cân (İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin-Tıpkıbasım)*. Yüksek Lisans Tezi, Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürsoy, Aslı (E.T. 15.05.2017). "Rızâyî, Mehmed Ali Çelebi". <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1676>.

Kelpetin, Hatice (2000). İlmihâl. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kırkıl, Harun (2006). Türk Edebiyatında Manzum İlmihal ve Fıkıh Kitapları İle Son Devre Ait Manzum Bir İlmihal: Manastırlı Mehmed Rıfat Bey ve Manzum İlmihali. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. s.7.

Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (hızl.) (2000). *Bursalı Mehmed Tahir. Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek Miftahu'l-Kütüb ve Esami-i Müellifin*. C. 2. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tatçı (hızl.) (2001). *Nail Tuman, Tuhfe-i Nâilî*. Ankara: Bizim Büro Yayınları.

Memduhoğlu, Adnan (2016). İlmihâl Edebiyatının Tarihî Serencâmı. *Ekev Akademi Dergisi* s. 66.

Özcan, Abdülkadir (1989). Ali Çelebi, Hısım. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. 2. s. 385. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

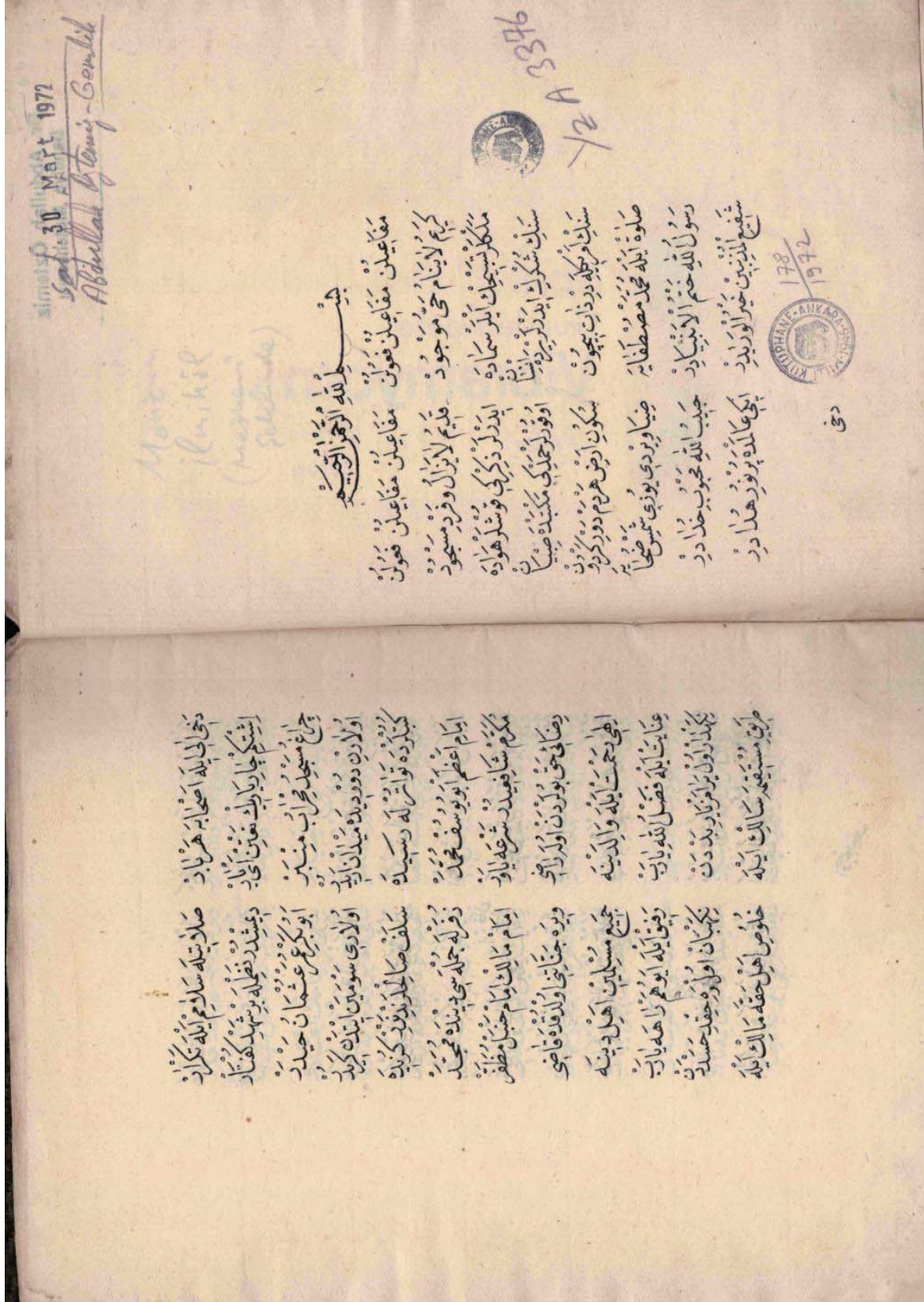
Özcan, Abdülkadir (1989). *Nev'îzâde Atâî, Hadâiku'l-Hakaik fî Tekmiletî's-Şakaik (Önsöz ve İndeks ile Tıpkıbasım)*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Zavotçu, Gencay (2009). *Rıza Tezkiresi (İncelenme-Metin)*. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı Yayınları.

Zor, Ali (1999). *Rızâyî Mehmed Ali Çelebi Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divânı'nın Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekler

Ek 1.

دخالی ایله اصحابه هر باذ
ایشتم چارایک تعین آلاذ
چراغ مسجد محراب منبر
اولادین دودیده میلان آلاذ
کبارده تواتر له رسیده
ایام اعظم ابویوسف محمد
مکرم سقا فعیله شرعه یاز
رضائی حق بولون اولد اچ
اطهر رحمت ایله والدینه
عیالت ایله فصل الله یاری
کله اولون بولون بولون
طریق مستقیمه سالت ایله

صلواتیه سلام ایله کلاذ
دیشدر نظله بر شهید کلاذ
ابوبکر عرشمان حیدر
اولادی سومین ایتک کلاذ
سکف صالح اولد بولون کلاذ
ذوق له جمله سی پنده محمد
ایام مالت ایام حبیل نظر
دیوه جنانخی اولد قده فاجو
جمیع مسلمان اهل دینه
رفیق ایله او هم زاهد یاری
نکبان اول و حقیق حیدر
خلوص اهل حقه مالت ایله

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقاعیلن مقاعیلن قونون مقاعیلن مقاعیلن قونون
کریم لاینام حی موجود قلم لایزال و فرزند سجود
مکمل تپشیک ایلر سجاد ایدر ذکر کی قوشلر هوا
سک شکر ایدر ذکر کی ایشا اوقور جلد کی مکتبه صیبا
سناک مرچیه در ذات پیچون سکون ارض هر م دور کز
صلوة ایله محمد مصطفایه ضیا و بر دی بوزی تسمیحا
رسول الله ختم الانبیاد حبيب الله محبوب خدا در
شیخ المذنبین خیر الودید اکی عالمده بوزر هذا در

دخی

Ek 2.

بکی اللویہ بورندک اولک
بولار ذکوه وضع جهه کبر
بولوج وضعلک اوجک بولوج
اولور بکین الیدین انک بوجو
اولوجی سجده ده جمله اصابع
بودرسسور اولک اون بوردن بوجو
قیاننده دورا مابینی اولوق
اولور هر قعدده تجویز مطیع
ایده شکیلیم دن اولجه تحویل
رجاله مستحب رفع ید انک
نیساک حکمی اولدی بیده بینه
یدین وضع قلع تحیت سر

کجن وضع اوزده بوظنم
بیدیجه جمله ای نور عبیر
قریب بکونی در بوجوموع
ام از مستحب باید بوجو
موجه قلبه بصل اوزده بولوج
مصلی بسلک بوردن نزل
میانه چارکا مضمومه بوجو
بکی لک اوله مخذینه موضع
بوزن صاعه صول ای بوجو
خذ النعمی اذینیه داک
نیجه رفع ید در مستحبینه
بودضع اولک کینکینکینک

شاذک

نیساک صدده وضع سجده
بکی کفن بکی کینک اخرج
امات ایدین فرضنده هران
لک اوزده زیاده و بر بوجو
دکوه سجده ایجا صبغین
دخی بطن ایدله مخذینک اعد
بجن بسط انک روی زینیه
بویما دات اربع عکس ایجا
بکی کتک اربعه و الحکم
اولقن بینه ای اهل سنت
اکوسوق اوزسک مستحب

بوضیع ترک ایدنکری اید
بوکا غریبه در ضرر محتاج
اوقور عقدا دایه فر طرفان
اولین فضل سجده صحیح
قرندن ایلیه اعلو عیدین
بکی ساقدن اوله مخذینه
بوسخس رجال هول بینه
نیسایه مستجد اوزدنیسایه
قرافضله شهر مستحب هم
قبیل القاحه فی کل کت
قرافضه امامک منتظر اول

